

**Ekspertyza ornitologiczna budynku
Szkoły Podstawowej nr 9
w Gorzowie Wlkp. ul. Nowa 7**

INWESTOR:

Miasto Gorzów Wielkopolski

ul. Myśliborska 34

66-400 Gorzów Wlkp.

RODZAJ PRAC:

Pełna termomodernizacja obiektu Szkoły

wykonawca ekspertyzy:

mgr inż. Mariusz Urban

**EKSPERT PRZYRODNICZY
ORNITOLOG**
nr w rejestrze 0460/2016/EP

mgr inż. Mariusz Urban

styczeń 2024r.

1. Cel i zakres opracowania.

Ekspertyza jest częścią postępowania mającego na celu zgodne z prawem wyremontowanie starego budynku Szkoły oraz ewentualnie; zniszczenie gniazd i/lub siedlisk gatunków chronionych ptaków – po uzyskaniu niezbędnej decyzji RDOŚ w Gorzowie Wlkp. na odstąpienie od zakazów.

Zakres ekspertyzy obejmuje:

- przeprowadzenie szczegółowej kontroli budynku celem wykrycia gniazd i siedlisk gatunków chronionych
- sporządzenie dokumentu ekspertyzy ornitologicznej wraz z załącznikiem fotograficznym obrazującym miejsca na elewacji i dachu gdzie odnaleziona gniazda i siedliska gatunków chronionych
- sporządzenie listy środków minimalizacji oddziaływania inwestycji na awifauny oraz metod kompensacji za usuwane gniazda i siedliska (np. rodzaj i ilość budek lęgowych), a także zaznaczenie miejsc na rzutach lub/i fotografiach elewacji gdzie należy zamontować budki lęgowe
- w przypadku zaistnienia sytuacji konieczności zniszczenia siedlisk oraz/lub gniazd ptaków oraz/lub siedlisk nietoperzy – przygotowanie danych do wniosku do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska o odstąpienie od zakazów obowiązujących w stosunku do gatunków chronionych – w celu napisania wniosku przez Zleceniodawcę i wysłanie go do RDOŚ.
- sporządzenie zalecanego harmonogramu prac budowlanych w celu minimalizacji oddziaływania na chronioną awifaunę

2. Opis budynków.

Bryła kompleksu składa się z budynku głównego (dwupiętrowego) połączonego łącznikiem z dwoma niższymi budynkami technicznymi.

3. Metodyka badań.

W ramach obserwacji dokonano lustracji dachu oraz elewacji budynków w celu wykrycia śladów gniazd i lęgów oraz obecności ptaków i /lub nietoperzy w budynku. Do obserwacji używano lornetki Nikon Action 10x50, dokumentację fotograficzną wykonano za pomocą smartfonu Samsung Galaxy S10e oraz aparatu Canon Eos 7D z obiektywem 100-400mm. Podczas obserwacji wyszukiwano na i w budynku, następujących elementów istotnych z punktu widzenia wykrycia obecności ptaków bądź/ i nietoperzy:

- gniazda i pozostałości gniazdach

- nisze, dziury, ubytki w elewacji (w murze ceglanym) oraz wszelkie szpary stwarzające dogodne miejsca do gniazdowania ptaków (zwłaszcza pod parapetami, opierzeniami, w szczelinach dylatacyjnych, na łączeniach elementów budowlanych wykonanych z różnych materiałów
- odchodów, piór, śladów od otarć ogonów, wytłuszczenia od ciał nietoperzy – przy otworach wejściowych do siedlisk lęgowych lub miejsc czasowego przebywania
- ptaków lub/i nietoperzy wchodzących do otworów budynku

Wszystkie zaobserwowane elementy z wymienionych powyżej są inwentaryzowane, umieszczane na fotografiach, jeżeli to możliwe – zaznaczane na podkładzie ortofotomapy z rzutem budynku lub/i zdjęciach.

Następnie w wyniku prac kameralnych, na podstawie zebranych w terenie danych określa się liczbę par określonych gatunków, które mogą gniazdować na terenie badanego budynku.

4. Braki w metodyce, ryzyko błędu i zasada przeczności.

Sposób wykonania ekspertyzy zależy od terminu jej zlecenia. W przypadku gdy wykonanie ekspertyzy zlecone jest w sezonie lęgowym ptaków, tj. od marca do września (Ustawa podaje nawet dłuższy termin 15 października), wyniki dotyczą rzeczywistych, stwierdzonych lęgów ptaków.

W tym okresie jest możliwe znalezienie gniazd i określenie ilości par lęgnących się na danym budynku w bieżącym sezonie lęgowym. W przypadku gdy ekspertyza ornitologiczna zlecona jest do wykonania poza sezonem lęgowym, wyniki dotyczą głównie potencjalnych siedlisk lęgowych a próba oszacowania ilości par jest zawsze niedokładna. Możliwe jest więc jedynie wnioskowanie na podstawie wykrytych szczelin i szpar oraz pozostałości gniazd, kału i piór. Zgodnie z prawem autor ekspertyzy w takim przypadku powinien zastosować metodę przeczności. Jednym ze sposobów zastosowania tej zasady w praktyce jest wnioskowanie na podstawie jakości siedliska (HSi). Metoda ta – Habitat Suitability index (HSi) polega na ocenie pojemności siedliska i uznaniu, że wszystkie dogodne siedliska na danym obszarze są zajęte, a ilość występujących tam osobników jest równa maksymalnej pojemności siedliska. Metoda ta jest stosowana przede wszystkim do prowadzonych na znacznych obszarach badań ichtiologicznych i herpetologicznych. Jednakże model nadaje się także do stosowania przy badaniach ornitologicznych.

Stosując ten model uznaje się, że jeżeli nisze i szczeliny w budynku umożliwiają gniazdowanie tam do trzech par danego gatunku, to należy założyć zgodnie z zasadą przeczności, że trzy pary tam gniazdują. W związku z powyższym w ramach kompensacji należy odtworzyć przy okazji termomodernizacji co najmniej trzy siedliska/miejsca lęgowe dla tego gatunku. Umożliwia to zrekompensowanie straconych siedlisk przy założeniu, że wszystkie stwierdzone potencjalne miejsca lęgowe zostają zajęte w ciągu jednego sezonu lęgowego, a dodatkowo część siedlisk zostało nieodkrytych podczas kontroli. Jeżeli kontrola przebiega w sezonie lęgowym, jak w tym przypadku – ilość stwierdzonych lęgów (trwających i zakończonych) należy pomnożyć przez dwa. W ten sposób zasada przeczności zagwarantuje, że nawet gdy nie wykryto wszystkich lęgów na budynku – ilość siedlisk nie zmniejszy się po termomodernizacji.

5. Podstawa prawna i literatura.

Podstawą co do zakresu opracowania jest opis przedsięwzięcia udostępniony przez Zleceniodawcę.
Podstawę prawną stanowią zapisy:

- Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwiecień 2014 (Dz.U. 2019 nr 151, poz 1220 ze zm.)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014r. W sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. 2014 poz. 1348)
- Ustawa o ochronie zwierząt z dnia 21 sierpnia 1997r. (Dz. U. 2009 nr 151, poz 1220 ze zm.)

Realizując prace brano także pod uwagę treść wytycznych i artykułów prezentujące najlepsze praktyki w dziedzinie prowadzenia prac budowlanych z poszanowaniem ochrony przyrody i projektowania skutecznej kompensacji. Publikacje te nie stanowią prawa, należy natomiast brać je pod uwagę, aby uzyskać najlepszy efekt ekologiczny przy możliwie niewielkim nakładzie finansowym. Umożliwia to inwestorowi realizację jego celów bez szkody dla występujących w budynku dzikich gatunków zwierząt:

- Zyskowski D., Zielińska D., 2015. Przewodnik do inwentaryzacji oraz ochrony ptaków i nietoperzy związanych z budynkami. Federacja Gaja, Szczecin.
- Wylegała P., Jaros R. i inni, 2009. Docieplanie budynków w zgodzie z zasadami ochrony przyrody. Salamandra, Poznań.

6. Przebieg kontroli.

Kontrole przyrodnicze wykonano w terminie:

- 8 styczeń 2024r. – w godz. 14.30-15.30

Wcześniej budynek był już przeglądany we wrześniu 2020r. (2 i 4.09.20r.) również na zlecenie Urzędu Miejskiego w Gorzowie Wlkp. - wnioski były zbieżne z tymi z aktualnej kontroli.

W trakcie kontroli dokonywano lustracji budynku, w tym wszelkich możliwych miejsc, w których odbywały się lęgi lub mogą odbywać się lęgi w trakcie przyszłego sezonu lęgowego. W ramach obserwacji dokładnie przejrano ściany budynku, wraz z opierzeniami i przestrzeniami za rurami spustowymi (wyższe partie również za pomocą lornetki). Skontrolowano także dach.

W ramach obserwacji terenowych budynku nie wykryto obecnie występowanie lęgów ptaków, jak również nie stwierdzono występowanie nietoperzy. Odnaleziono jedynie liczne nieszczelności i ubytki w elewacji czyli wykryto **potencjalne siedliska** gatunków chronionych – w tym otwory wentylacyjne stropodachu; ok. 60 szt. w samym tylko budynku głównym Szkoły. Miejsca te były zapewne w poprzednich latach wykorzystywane przez różne gatunki chronione ptaków. **Nie można jednak precyzyjnie wskazać jakie gatunki i w jakich ilościach gniazdowały na obiekcie.** Stwierdzone siedliska są potencjalne, więc hipotetyczne. Jednak ich likwidacja w czasie remontu jest nieunikniona. Liczne wąskie szczeliny w okolicy dachu oraz otwory do stropodachu są idealnymi siedliskami dla jerzyków – gatunku szczególnie cierpiącego z powodu zaniku odpowiednich siedlisk w miastach oraz wróbli. Należy dodać, że jerzyk jest gatunkiem szczególnej troski gdyż zabudowa miejska jest obecnie jedynym siedliskiem tego gatunku. Pierwotnie gnieździł się w załomach skał oraz w dziuplach wysokich drzew. Jednak populacja europejska prawie w stu procentach gnieździ się w miastach, gdzie szczeliny w budowlach stwarzają olbrzymią liczbę miejsc do założenia gniazda. Tak więc siedliskiem lęgowym jerzyków są stare mury budowli z mnóstwem szczelin, ubytków w ceglach, a także szczeliny w dachach powstałe między dachówkami. W związku z tym, stosując zasadę przezorności, przy określaniu potrzeby stworzenia siedlisk zastępczych na kompleksie budynków w postaci budek lęgowych – należy przyjąć jerzyki i wróble jako potencjalnych mieszkańców tego atrakcyjnego siedliska lęgowego.

7. Wnioski i ustalenia.

W związku z charakterystyką planowanych prac w budynku (dojdzie do zamykania otworów i szczelin), stwierdzone że te potencjalne siedliska lęgowe zostaną zniszczone.

Odkryto liczne nieszczelności w okolicach rynien oraz rur spustowych. Liczne potencjalne miejsca lęgów gatunków chronionych mogły być wykorzystywane w latach ubiegłych. Trudno określić gatunki i liczebność gniazdujących ptaków. Obligatoryjnie wykonana zostanie natomiast kompensacja przyrodnicza w postaci montażu budek lęgowych na elewacji wyremontowanego już budynku.

W związku z powyższym w chwili obecnej nie ma konieczności wnioskować do RDOŚ w Gorzowie Wlkp. o odstępstwa od zakazów w kwestii zniszczenia siedlisk lęgowych, w tym niszczenia gniazd ptaków oraz niszczenia schronień i uniemożliwiania dostępu do schronień.

Harmonogram prac.

Ze względu na brak stwierdzonych lęgów, teoretycznie remont budynku można rozpocząć w dowolnej porze roku. Jednakże, w miarę możliwości najlepiej rozpocząć pracę na elewacjach, co najmniej w okresie późnego lata, tj. w drugiej połowie sierpnia. **Tuż przed rozpoczęciem prac należy wykonać krótką kontrolę przyrodniczą** wykluczającą jakieś późne lęgi ptasie, bądź okresową obecność nietoperzy po rozpadzie kolonii rozrodczych i na początku jesiennych migracji, a także w czasie rojenie. Najgorszym terminem na rozpoczęcie prac modernizacyjnych jest wiosna oraz wczesne lato – wzrasta wtedy znacznie prawdopodobieństwo obecności gatunków chronionych w zakamarkach elewacji

Kompensacja przyrodnicza za zniszczone siedliska lęgowe.

Minimalną formą kompensacji, będzie montaż 15 budek typu J – dla jerzyków oraz 8 budek typu A dla wróbli i 2 budek typu D dla kawek – montaż w miejscach wskazanym na fotografiach oraz rzucie budynku na podkładzie ortofotomapy. Zaleca się aby budki dla ptaków chociaż częściowo były wkomponowane w materiał ociepleniowy. Budki nie powinny stykać się bezpośrednio swoją ścianką tylną ze ścianą budynku – tak aby nie powstawały zimne mostki termiczne.

Podsumowanie przewidzianej kompensacji - stworzenie siedlisk zastępczych w postaci budek lęgowych:

- budki dla wróbli (typu A, średnica otworu wlotowego 33mm) – 8 szt.
- budki dla jerzyków typu J – 15 szt.
- budki dla kawek typ D – 2 szt.

Załącznik graficzny – zdjęcia budynków oraz schemat montażu budek.

Fot. Nr 1. Elewacja frontalna budynku – wystawa wschodnia. Czerwony prostokąt wskazuje miejsca planowanego montażu budek dla kawek. Zielone prostokąty wskazują miejsca planowanego montażu budek dla wróbli.

Fot. Nr 2. Elewacja budynku - wystawa wschodnia; ściana w pobliżu wejścia głównego. Na czerwono zaznaczono niezabezpieczone otwory wentylacyjne stropodachu.

Fot. Nr 3. Elewacja budynku – wystawa północna. Różowa linia wskazuje miejsca planowanego montażu budek dla jerzyków. Zielone prostokąty wskazują miejsca planowanego montażu budek dla wróbli.

Fot. Nr 4. Widok na łącznik i budynki techniczne Szkoły. Na czerwono zaznaczono niezabezpieczone otwory wentylacyjne stropodachu.

Fot. Nr 5. Budynek główny Szkoły – wystawa zachodnia.

Fot. Nr 6. Budynek główny Szkoły – wystawa zachodnia. Na czerwono zaznaczono niezabezpieczone otwory wentylacyjne stropodachu.

Fot. Nr 7. Budynek główny Szkoły – wystawa południowa. Na czerwono zaznaczono niezabezpieczone otwory wentylacyjne stropodachu.

Fot. Nr 8. Widok na dach Szkoły Podstawowej nr 9.

Mapa nr 1. Widok budynku Szkoły na ortofotomapie wraz z zaznaczonymi budkami dla poszczególnych gatunków – w ramach przewidzianej kompensacji przyrodniczej.